

Δρ. Αδάμ Χαρβάτης, σχολικός εξελικτικός ψυχολόγος, αφηγηματικός ψυχοθεραπευτής
www.narrativetherapy.gr, narrativetherapygr@gmail.com

ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΠΟΥ ΜΕ ΕΧΟΥΝ ΒΟΗΘΗΣΕΙ (ΚΑΙ ΕΧΩ ΔΕΙ ΝΑ ΒΟΗΘΟΥΝ ΚΑΙ ΑΛΛΟΥΣ)

ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΕΝΗ ΤΑΞΗ Ή ΟΜΑΔΑ

ΠΑΙΔΙΩΝ Ή ΕΦΗΒΩΝ (ΜΕ Ή ΧΩΡΙΣ ΕΙΔΙΚΕΣ ΑΝΑΓΚΕΣ)

Παραθέτω παρακάτω το πώς έχω αξιολογήσει τις διάφορες επιστημονικές ιδέες με τις οποίες έχω έρθει σε επαφή αλλά και τις εμπειρίες που έχω κάνει εγώ ο ίδιος από τη διδασκαλία – συντονισμό τάξεων καθώς και από την παρακολούθηση εκπαιδευτικών με τους οποίους έχω συνεργαστεί ή έχω παρακολουθήσει πετυχημένους τρόπους εργασίας τους.

A. ΒΑΣΙΚΕΣ ΙΔΕΕΣ –ΕΜΠΕΙΡΙΚΕΣ ΓΝΩΣΕΙΣ

- **Εάν έχω μία συγκροτημένη τάξη, οι μαθητές δουλεύουν καλύτερα και νιώθουν καλύτερα.** Νιώθουν ασφάλεια. Και επίσης αφού συγκροτηθεί μία τάξη ως σύστημα δουλειάς, μπορώ με τη συνεργασία τους να εντάξω και κομμάτια ελευθερίας (π.χ. ελεύθερη κουβέντα ή αστεία), τα οποία όμως θα είναι οργανικό κομμάτι μιας συγκροτημένης τάξης που ξέρει και να δουλεύει και να περνά καλά, μιας τάξης που κυρίως ΔΕΝ νιώθει ότι υπάρχει αντίθεση ανάμεσα στο να δουλεύει και να περνά καλά. Για αυτό ΔΕΝ αφήνω την τάξη χωρίς καθοδήγηση για το πώς θα πρέπει να συγκροτηθεί.
- **Οι μαθητές όταν μιλάω αρνητικά και φωνάζω ΔΕΝ ακούνε.** Σε αυτή την περίπτωση είτε τους μιλάω είτε όχι δεν κάνει διαφορά. Ακούνε μόνο όταν μιλάω θετικά και ήσυχα.

ΣΥΝΕΠΩΣ: Έχω στο μυαλό μου ότι δεν βοηθά ούτε να φωνάζω και να μιλάω αρνητικά αλλά επίσης ούτε και να τους αφήνω απλά «ήσυχους» ή «ελεύθερους» και να μη συμμετέχουν.

B. ΒΑΣΙΚΕΣ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΕΝΗ ΤΑΞΗ

- **ΔΕΝ χρησιμοποιώ τις λέξεις ΔΕΝ, ΜΗ, ΣΤΑΜΑΤΑ.** Τις λέξεις αυτές στην ουσία ΔΕΝ τις ακούνε τα παιδιά. Οι λέξεις αυτές είναι σα να μην έχουν ειπωθεί, όταν τις λέμε. Εάν δηλαδή πούμε για παράδειγμα: «Γιώργο, ΣΤΑΜΑΤΑ να χτυπάς το συμμαθητή σου», ο Γιώργος κατά πάσα πιθανότητα δεν επεξεργάζεται τη λέξη ΣΤΑΜΑΤΑ και είναι σα να έχουμε πει «Γιώργο, να χτυπάς το συμμαθητή σου». **Για αυτό μιλάω ΘΕΤΙΚΑ (= δεν του λέω τι να μην κάνει, αλλά του λέω τι να κάνει).** Π.χ Αντί για «Μαρία, σταμάτα να πετάς χαρτάκια στο πάτωμα» λέω «Μαρία, βάλε τα χαρτάκια στο κουτί αυτό..... Δώσε το κουτί σε μένα.... γύρισε προς το κέντρο του τραπεζιού.... Πάρε το παζλ.... Βάλε τα κομμάτια στο τραπέζι.... κτλ κτλ» Π.χ. Αντί να πω «Δεν μιλάμε για τα φορτηγά Θανάση» μπορώ να πω «Θανάση θέλω να ακούσω από εσένα για την εκδρομή που πήγες τελευταία φορά. Αυτό είναι το θέμα μας»
- **ΔΕΝ ΦΩΝΑΖΩ.** Αυτό σημαίνει ότι μπορώ να μιλήσω ΉΣΥΧΑ, ΗΡΕΜΑ. Εγώ έχω τον έλεγχο και είμαι σίγουρος για αυτό. Μιλάω θετικά, όπως είπαμε προηγουμένως, και ΉΣΥΧΑ, γιατί δεν θέλω να αναστατωθεί περαιτέρω η τάξη και γιατί ξέρω ότι επιμένοντας σε μία ήσυχη και θετική συμπεριφορά καθοδήγησης, οι μαθητές μετά

από λίγο θα συνεργαστούν. Όταν μιλάω επίσης ΦΩΝΑΧΤΑ και πάλι ΔΕΝ με ακούει ο μαθητής (το μόνο που ακούει είναι ΘΟΡΥΒΟΣ, δεν καταλαβαίνει το περιεχόμενο). Μιλώ ΉΣΥΧΑ επίσης σημαίνει ότι μπορεί να χρειαστεί να έρθω κοντά στο μαθητή που δε συνεργάζεται και σιγά να του ζητήσω να κάνει θετικά βήματα προς την επιθυμητή συμπεριφορά.

- Καθώς κάνω τα προηγούμενα, κάποιες φορές (ιδίως στις δύσκολες καταστάσεις) **ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΧΡΕΙΑΣΤΕΙ ΝΑ ΖΗΤΗΣΩ ΠΟΛΥ ΑΠΛΑ ΘΕΤΙΚΑ ΒΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΟ ΜΑΘΗΤΗ** (καθώς τον διορθώνω θετικά για να έλθει στην επιθυμητή συμπεριφορά). Π.χ. «Δημήτρη , γύρισε τα πόδια σου στο κέντρο του θρανίου, βάλε τα χέρια σου στο θρανίο. Πάρε ένα χαρτί και βάλε το μπροστά σου..... Πολύ ωραία». Στη συνέχεια αφού επαινέσω τα άλλα παιδιά που ήδη ζωγραφίζουν, γυρνάω στο Δημήτρη ο οποίος ήδη έχει κάνει ένα πισωγύρισμα (έχει απομακρύνει το χαρτί του από μπροστά του) και λέω: «Πολύ ωραία Δημήτρη... βάλε το χαρτί μπροστά σου όπως είπαμε, πάρε το μαρκαδόρο, άνοιξέ τον , βάψε σε αυτό το σημείο».
- **ΒΕΛΤΙΩΝΕΤΑΙ Η ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ ΤΟΥ ΜΑΘΗΤΗ ΣΙΓΑ ΣΙΓΑ (περιλαμβάνοντας μικρά πισωγυρίσματα).** Είμαι δάσκαλος και του μαθαίνω πώς να συμπεριφέρεται μέσα στην τάξη. Αναγνωρίζω τα μικρά θετικά βήματα και προχωράω μετά σε άλλο μαθητή. Επανέρχομαι στο μαθητή που δεν συνεργάζεται αργότερα και επιμένω μέχρι το σημείο που δεν έχω περαιτέρω αντιδράσεις. Η εκμάθηση της συνεργατικής και συγκροτημένης συμπεριφοράς δεν διαφέρει (με αυτή την έννοια) από την εκμάθηση των μαθηματικών. Όπως, όταν διδάσκω μαθηματικά ΔΕΝ περιμένω από το μαθητή ότι θα λύσει εξισώσεις β' βαθμού απλά με μία επεξήγηση δική μου αλλά επαναλαμβάνω χωρίζοντας σε μικρά βήματα και δέχομαι ότι μπορεί να υπάρχουν πισωγυρίσματα και για αυτό επανέρχομαι ήρεμα, έτσι συμβαίνει και με την εκμάθηση της συνεργατικής και συγκροτημένης συμπεριφοράς. Οι μαθητές κάνουν συχνά (όπως και στα μαθηματικά) δύο βήματα μπροστά και ένα πίσω. Αυτό χρειάζεται να μπορώ να το αναγνωρίζω.

Μιλώ:

- ΉΣΥΧΑ
- ΘΕΤΙΚΑ
- επιδιώκοντας ΜΙΚΡΑ ΒΗΜΑΤΑ προόδου
- που περιλαμβάνουν μικρότερα ΠΙΣΩΓΥΡΙΣΜΑΤΑ

Σχήμα 1: Βασικές πρακτικές για μια συγκροτημένη τάξη και για καθοδήγηση των παιδιών στη συμπεριφορά τους

Γ. ΟΙ ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΓΙΑ ΜΙΑ ΣΥΓΚΡΟΤΗΜΕΝΗ ΤΑΞΗ ΣΕ ΜΙΑ ΧΡΟΝΙΚΗ ΣΕΙΡΑ

Αρχή

1. Προτού ξεκινήσω φροντίζω ήσυχα και θετικά οι μαθητές να πάνε στη θέση τους. Ξεκινώ ουσιαστικά μόνο αφού είναι όλοι στη θέση τους.
2. Μπορώ να ξεκινήσω το πρώτο μάθημά μαζί τους ξεκαθαρίζοντας με μία συζήτηση μαζί τους ότι στόχος μας είναι να φτιάξουμε ένα καλό κλίμα συνεργασίας μέσα στην τάξη όπου θα εργαζόμαστε με χαρά, καλή διάθεση και σεβασμό.

Μέση (ο μη-συνεργαζόμενος μαθητής και οι άλλοι)

3. Διορθώνω τις δύσκολες συμπεριφορές των μαθητών ήσυχα και θετικά, πρώτα από όλα ζητώντας και τη συνεργασία των υπόλοιπων μαθητών (= φροντίζοντας ώστε ο μαθητής που δεν συνεργάζεται να παίρνει την ελάχιστη αρνητική προσοχή από οποιονδήποτε). Π.χ. «Δημήτρη, σε παρακαλώ Θέλω να συνεχίσεις τη δουλειά σου.... Ο Κώστας θα έρθει μόνος του στο θρανίο του.» Π.χ. «Δημήτρη, σε παρακαλώ... πήγαινε πιο εκεί» (Μιλάω στο Δημήτρη ώστε να απομακρυνθεί από τον Κώστα ο οποίος πειράζει τον Δημήτρη). Π.χ. (Απευθυνόμενος ο δάσκαλος προς όλα τα παιδιά της τάξης την ώρα που ένας μαθητής κάνει κάτι ιδιαίτερα προκλητικό και τα άλλα παιδιά πιθανά γελάνε ή κοροϊδεύουν ή τον μαλώνουν) «Παιδιά, εσείς οι υπόλοιποι, σας παρακαλώ ασχοληθείτε με τη δουλειά σας, θέλω τη συνεργασία σας σε αυτό το ζήτημα, δεν είναι δική σας δουλειά να ασχοληθείτε με αυτό, είναι δική μου.» ή «Παιδιά, σας ευχαριστώ που θέλετε να βοηθήσετε να γίνουν καλύτερα τα πράγματα στην τάξη μας. Μπορείτε να βοηθήσετε με το να κάνετε ησυχία & να αγνοείτε την προκλητική συμπεριφορά / τη φασαρία/ τη ζαβολιά / τα πειράγματα. Αυτά αφήστε τα. Σε λίγο ο Κώστας θα ησυχάσει μόνος του / θα το αναλάβω εγώ σε λίγο» ή ακόμη καλύτερα «Παιδιά, σας ευχαριστώ που θέλετε να βοηθήσετε. Ο Κώστας χρειάζεται λίγο χρόνο ακόμα μέχρι να συνηθίσει τον τρόπο δουλειάς μας και τη συνεργασία μας. Θα τον βοηθήσουμε πολύ (να βρει το δρόμο του, να ηρεμήσει, να ...) εάν εσείς μείνετε προσηλωμένοι στη δουλειά σας και αγνοήσετε τις προκλήσεις.»
4. Σε κάποιες περιπτώσεις η διαδικασία με την οποία παράγεται η «φασαρία» είναι η ακόλουθη. Η φασαρία ξεκινάει με κέντρο έναν μαθητή και μεταδίδεται σε έναν ή δύο (ή σπανιότερα τρεις) που είναι πιο επιρρεπείς και οι οποίοι είτε συμμετέχουν μαζί με τον μαθητή που ξεκίνησε τη φασαρία είτε διαμαρτύρονται φωναχτά και μαλώνουν μαζί του (αυξάνοντας έτσι τη «φασαρία»). Ακολούθως η «φασαρία» μεταδίδεται και στους υπόλοιπους μαθητές της τάξης, οι οποίοι και αυτοί είτε συμμετέχουν στο «αστείο» της υπόθεσης είτε μαλώνουν και διαμαρτύρονται φωναχτά είτε κάνουν και τα δύο (και συμμετέχουν και διαμαρτύρονται). Σε αυτές τις περιπτώσεις παρεμβαίνω με τον παραπάνω τρόπο (βλ. σημείο 3, ζητώ τη συνεργασία των μαθητών) φροντίζοντας να ησυχάσει πρώτα η περιφέρεια της φασαρίας (δηλαδή οι μαθητές που είναι οι πιο ήσυχοι) και αφού εμπεδωθεί η ησυχία στην περιφέρεια στη συνέχεια φροντίζω να ησυχάσει το περιφερειακό κέντρο (δηλαδή οι ένας – δύο μαθητές που «παρασύρθηκαν» από το μαθητή που ξεκίνησε τη φασαρία). Τέλος αφού έχει εμπεδωθεί η προσοχή και ησυχία στην περιφέρεια και το περιφερειακό κέντρο μπορώ να αγνοήσω ενεργητικά (βλ. σημείο 5) ή να διορθώσω ήσυχα και θετικά το μαθητή που υπήρξε το «κέντρο» της φασαρίας (βλ. σημείο 6)

5. Λέω «Πολύ ωραία.... Σε ευχαριστώ πολύ.... Βοηθάς πολύ στο να συνυπάρξουμε, να έχουμε συνεργασία κλπ» στους μαθητές που συνεργάζονται (και αγνού, δεν αξιολογώ τις αρνητικές συμπεριφορές των μαθητών που ΔΕΝ συνεργάζονται).
6. Αφού επαινέσω τη συμπεριφορά των μαθητών που συνεργάζονται, επανέρχομαι για να ζητήσω μικρή βελτίωση από το μαθητή που δεν συνεργάζεται. Λέω «πολύ ωραία... ευχαριστώ» για τις μικρές βελτιώσεις που κάνει ο μαθητής που δεν συνεργάζεται και συνεχίζω με τον ίδιο τρόπο με τους υπόλοιπους μαθητές.
7. Σιγά σιγά και με τον καιρό μπορώ να ζητάω όλο και περισσότερο τη συνεργασία των μαθητών στη βοήθεια προς τους άλλους μαθητές με συγκροτημένο τρόπο (=στους μαθητές μου που πλέον όλοι ξέρουν να δρουν συγκροτημένα και συνεργατικά μπορώ πλέον να αναθέτω τμήματα της οργάνωσης της μαθησιακής δουλειάς είτε σε μικρές ομάδες είτε ακόμη και σε ολόκληρη την τάξη).

Απρόοπτα

8. Εάν μπει κάποιος άλλος καθηγητής στην αίθουσα είτε ΔΕΝ με απασχολεί καθόλου, είτε διακόπτω το μάθημα και τον ακούμε όλοι μαζί (έχοντας ζητήσει και έχοντας πάρει ήσυχα και θετικά την προσοχή όλων των μαθητών). Δεν μιλάω δηλαδή εγώ μαζί του και αφήνω την τάξη με μισή καθοδήγηση (Εάν το κάνω αυτό χάνεται η δόμηση της τάξης).

Τέλος

9. Στο τέλος της διδακτικής ώρας συζητάω για τα πράγματα και τις πρακτικές που βοήθησαν ώστε να υπάρχει καλή συνεργασία αναμεταξύ μας. Περιλαμβάνω όσο περισσότερα παιδιά μπορώ στην περιγραφή αυτών των θετικών συμπεριφορών τους. Η συζήτηση είναι ανάλογη με το επίπεδο των παιδιών (δηλαδή μπορεί να περιγράψω εγώ τι πήγε καλά ή μπορεί, αν το νοητικό επίπεδο είναι κατάλληλο, να συμμετέχουν τα παιδιά σε αυτή τη συζήτηση).

ΓΕΝΙΚΗ ΠΟΡΕΙΑ ΕΞΕΛΙΞΗΣ

- Τον πρώτο καιρό (τις μία δύο πρώτες εβδομάδες) που δουλεύω με μία ομάδα μαθητών ή μία τάξη, θα χρειαστεί να δουλέψω έντονα ώστε να συγκροτηθεί η τάξη και θα είναι ίσως κάπως κουραστικό. Μετά από λίγο όμως η τάξη θα λειτουργεί πολύ πιο εύκολα χωρίς να χρειάζεται εγώ να τρέχω και να προσπαθώ. Οι μαθητές θα έχουν μάθει τους κανόνες λειτουργίας και πλέον θα είναι ξεκούραστο για μένα.
- Θα χρειαστεί να επανέλθω στη εκμάθηση της συγκρότησης για τους καινούριους μαθητές που συχνά στα σχολεία μας έρχονται όχι από την αρχή της χρονιάς σε μία καινούρια τάξη.

ΕΠΙΠΛΕΟΝ

- ΉΣΥΧΑ & ΘΕΤΙΚΑ σημαίνει επίσης ότι μπορεί να χρειαστεί να συζητήσω με το μαθητή κάποια άλλη στιγμή από τη στιγμή της «κρίσης». Σε αυτή την περίπτωση βοηθά επίσης να μην του δίνω συμβουλές αλλά να του κάνω ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ (= για ότι νομίζω ότι έχω τις απαντήσεις εγώ, να ρωτώ τον ίδιο το μαθητή σχετικά).